

KADOC

Documentatie- en onderzoekscentrum
voor religie, cultuur en samenleving
Interfacultair centrum K.U.Leuven

NIEUWSBRIEF

01 | 02 | 03 | 04 | 05 | 06 | 07 | 08 | 09 | 10 | 11 | 12 | 2005

[Werkten mee aan dit nummer](#) / Lieve Claes / Jan De Maeyer / Godfried Kwanten / Jo Luyten / Luc Vints

[Vormgeving](#) / Alexis Vermeylen

[Druk](#) / Peeters, Herent

[Verschijnt tweemaandelijks](#) / wordt op aanvraag kosteloos toegezonden

[Kantoor van afgifte](#) / 3000 Leuven 1

[Verantwoordelijke uitgever](#) / Emiel Lamberts / Schoonzichtlaan 52 / B- 3020 Herent

[KADOC](#) / Documentatie- en onderzoekscentrum voor religie, cultuur en samenleving

[Adres](#) / Vlamingenstraat 39 / B - 3000 Leuven

[Telefoon](#) / 016 32 35 00

[Fax](#) / 016 32 35 01

[E-mail](#) / postmaster@kadoc.kuleuven.ac.be

[Internet](#) / <http://kadoc.kuleuven.be>

[Giften voor KADOC](#) / kunnen worden overgemaakt op rekeningnummer 432-0000011-57 van de K.U.Leuven met vermelding 'gift KADOC TQO-MECEN1-P3610'. Vanaf 30,00€ wordt een fiscaal attest bezorgd.

Cover: detail van de calque van de "Annunciatie" uit het archief Bressers-Blanchaert.

- 4 Weg uit *Nacht und Nebel*
Geschriften Bert Aerts
- 6 "Komt uitverkoren bruid van de Heer..."
Archief slotzusters dominicanessen Kontich
- 10 Bedreigd en gered
Middeleeuwse muurschildering op negentiende-eeuws papier
- 14 Europa en de christen-democratie
Interview met Michael Gehler

4	6	6
10	10	14

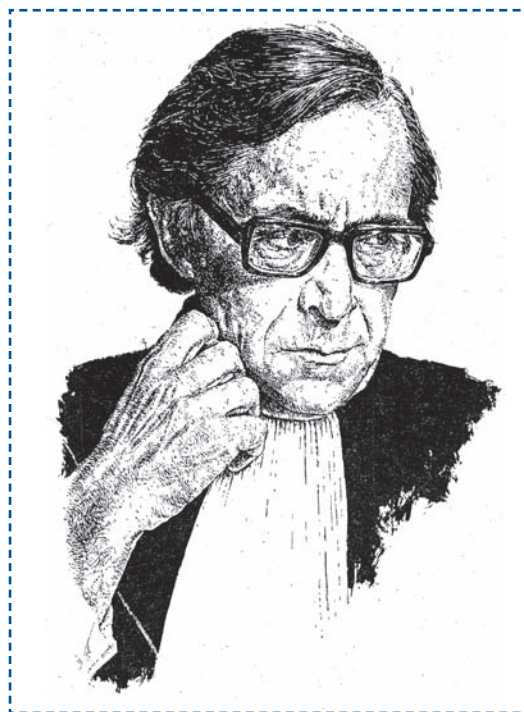

Weg uit *Nacht und Nebel* Geschriften Bert Aerts

Sommige archieven bekijken. Dat is zeker het geval met het archief van Albert Aerts. De papieren nalatenschap van deze overlevende van de concentratiekampen laat op de archivaris en de onderzoeker een onuitwisbare indruk na. Zijn geschriften zorgen ervoor dat - 60 jaar na de bevrijding van de kampen - Aerts en zijn lotgenoten blijvend uit de *Nacht und Nebel* worden gehaald waartoe de nazi's hen definitief wilden veroordelen.

De jonge Limburger Albert (Bert, Beir) Aerts (Schulen 1915 - Lembeek/Halle 1986) was een exponent van een generatie katholieke en Vlaamsgezinde hoogstudenten die in de jaren 1930 radicaal afstand namen van rechtse organisaties en hun ideeën. Als voorzitter van het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond in Leuven (1935-1936), redactievoorzitter van *Ons Leven* en *Universitas* en medewerker van het blaadje van het Jong Volkse Front liet deze overtuigde flamingant zich nooit verleiden tot engagementen in Nieuwe-Ordeorganisaties. Uit die hoek kwamen nochtans professionele aanbiedingen voor de jonge *doctor juris* (1939). Die aanvaardde in 1941 een functie in de koolmijn van Waterschei. Vandaar uit pleegde hij verzetsdaden. Zijn hulp aan Engelse piloten dwong hem te vluchten naar Zwitserland. De Duitsers onderschepten hem en veroordeelden hem in augustus 1942 in Besançon ter dood. Die straf werd omgezet in levenslange internering, een gratieverlening die in feite neerkwam op een vaak trage, maar gewisse dood.

Daarmee startte voor Aerts - voortaan een anoniem nummer in een wereld van ellende en wreedheid - een afschuwelijke odyssee door interneringscentra en werk- en

concentratiekampen (o.a. Natzweiler, Melk, Dachau), die uiteindelijk in het Oostenrijkse Ebensee eindigde. Aerts overleefde foltering en ontberingen. Zijn aanpassingsvermogen, mentale veerkracht, gevoel voor (vaak galgen-)humor én zijn doorleefde geloof waren daaraan niet vreemd. Maar ook de factor geluk voorkwam meermaals dat hij slachtoffer werd van de Duitse vernietigingsmachine. Pas begin mei 1945 bevrijdden Amerikaanse soldaten het kamp aan de Ebensee. Toen wachtte Aerts een lang herstel. Hij zou zijn vreselijke martelgang samen met coauteur Jos De Man beschrijven in *Advokaat in nacht en nevel '40-'45*, een getuigenis dat nog steeds lezenswaard is en een verpletterende indruk nalaat.

Illustratie: portret van Bert Aerts, verschenen in Kerk en Leven, 11 september 1986.

Na de oorlog huwde Aerts met Berthe Beckers; het echtpaar kreeg acht kinderen.

Aerts kwam niet verbitterd of wraakzuchtig uit de kampen, wel integendeel. Zijn ervaringen lijken hem nog milder en meer begripvol te hebben gestemd. Tot verstomming van velen ontpopte hij zich als een overtuigd advocaat, vaak *pro Deo*, van talrijke 'zwarten', wat hem door het weerstandsmilieu bijzonder kwalijk werd genomen. Aerts was eveneens actief in amnestiecampagnes. Gezondheidsproblemen verplichtten hem zijn werk aan de balie op te geven. Hij kwam in de overheidsadministratie terecht. Uit die decennia dateren ook intense vriendschapsbanden met de Limburgse gouverneur Louis Roppe en de latere bisschop Jozef Maria Heusschen. Bij het grote publiek zou Aerts bekendheid verwerven als mede-initiatiefnemer van en acteur in de populaire televisiereeks *Beschuldigde sta op*. In dat programma, dat getrouw gerechtszaken trachtte na te spelen, trad hij op in diverse rollen, o.a. die van openbaar aanklager en rechter.

Na zijn pensionering gaf Aerts vanaf het midden van de jaren 1970 een nieuwe wending aan zijn leven. Hij stelde zich als vrijwilliger beschikbaar van de Caritasdienst van het aartsbisdom Mechelen-Brussel. Hij bezocht zieken, bejaarden en stervenden en sprak over lijden en dood in scholen, ziekenhuizen en parochies. Hij die zelf de fysieke aftakeling aan den lijve had ondervonden en de dood voor ogen had gezien, werd een begenadigd spreker en publicist over die thema's. Uit al zijn lezingen, bezinningsteksten en publicaties, bewaard in de bibliotheek van KADOC, blijkt een groot inlevingsvermogen, een sterk gelovig en evangelisch perspectief en een uitgesproken christelijk humanisme. Ook een zekere mystieke dimensie is in Aerts' teksten nooit ver weg.

Dat er nog zoiets als een archief-Aerts bestaat, is niet echt de verdienste van de archiefvormer zelf. Die vernietigde immers een maand voor zijn overlijden (1 augustus 1986) grote delen

van zijn persoonlijke archief. Wat hem daartoe dreef, is nog steeds een raadsel. Mogelijk was het een overdreven gevoel van bescheidenheid en zelfrelativering of oordeelde hij dat buitenstaanders beter geen inzage kregen in persoonlijke stukken van hem en van derden. Gelukkig doken bij naaste familieleden nog dossiers op. Ook een kennis van Aerts, Maria Vanderhenst uit Meerle, koesterde heel wat bundels en door haar gemaakte kopieën van zijn geschriften. Ten slotte bleek het aan KADOC overgedragen archief van priester Fons D'Hoogh eveneens waardevolle briefwisseling, persartikels, verhalen, gedichten, lezingen, studienota's en autobiografische en bezinnende teksten van Aerts te bevatten.

Dat alles volstaat om de aanzet te geven tot het schrijven van zijn biografie. Steunend op bijkomende bronnen moet het mogelijk zijn Aerts' wedervaren als studentenleider, geïnterneerde, advocaat aan de balie, spreker en publicist te achterhalen en een psychologisch portret te schetsen. Een biografie van Aerts wordt onvermijdelijk een ideeën- en mentaliteitsgeschiedenis die de Vlaamse en gelovige levensvisie en idealen van de protagonist plaatst in hun tijd en ze in relatie brengt met de opvattingen van generatiegenoten. Het archief-Aerts leent zich ook nog tot de studie van aspecten van andere thema's: de Tweede Wereldoorlog en het verzet, de concrete verschijningsvormen van de naziterreur, de repressie en epuratie, de eigentijdse interpretatie en concretisering van het caritasbegrip, de katholieke visie op de lijdensproblematiek en de evoluerende omgang met zieken en stervenden in katholieke milieus.

De verschillende archiefonderdelen zijn voor onderzoekers toegankelijk indien die over de vereiste toestemming beschikken van de bewaargevers. Een beperkt aantal zeer persoonlijke documenten blijft echter nog een tijdlang gesloten.

Godfried Kwanten

“Komt uitverkoren bruid van de Heer...”

Archief slotzusters dominicanessen

Kontich

In de vorige *Nieuwsbrief* meldde KADOC dat het klaarstaat voor de opvang van de archieven van de Vlaamse religieuze instituten. Meerdere kloosters en congregaties van apostolische religieuzen hebben de voorbije jaren al hun archiefbescheiden in bewaring gegeven. In september 2004 arriveerde voor het eerst een archief van een contemplatieve Vlaamse kloostergemeenschap. De dominicanessen van het monasterium Corpus Christi kozen naar aanleiding van de opheffing van hun gemeenschap in Kontich voor de overdracht van hun archief en bibliotheek aan KADOC.

In juni 1927 ondernam de priorin van het Dinantse dominicanessenklooster Bethlehem een reis door Limburg om een geschikte vestigingsplaats te zoeken voor de stichting van een Vlaams slotklooster van haar orde. Haar keuze viel op het leegstaande kasteel van de familie de Meeûs in het landelijke Kermt, nabij Hasselt. Het werd de eerste stichting van contemplatieve dominicanessen op Vlaamse bodem sinds de opheffing van de monasteria door keizer Jozef II en de verordeningen van de Franse revolutionairen. Louis-Jozef Kerkhofs, bisschop van Luik, keurde de stichting op 29 augustus 1927 goed en in september 1927 arriveerde de kloostergemeenschap in Kermt. Het kasteel werd voor drie jaar gehuurd. Nadien zouden de zusters, met medewerking van Pieter Jan Broekx en diens rechterhand Georges de Schaetzen een nieuwe stichting in het Genkse doen. De inplanting van een contemplatieve gemeenschap in de sterk evoluerende mijnwerkersregio paste immers volledig in de visie van beide Limburgse voormannen van de

christelijke sociale werken. Een slotklooster werd gezien als een stevig wapen in de strijd tegen mogelijke geloofsafval en socialistische sympathieën onder de mijnwerkers.

Illustratie: de dominicanessen voor hun “nieuwe” klooster in Zelem in 1928.

Van Dinant, over Kermt en Zelem, naar Kontich

De stichting in Kermt werd echter nog voor het beëindigen van het driejarige huurcontract opgeheven en voorbereidingen voor de overbrenging naar Genk werden gestart. Op 11 januari 1928 ontvingen de zusters de toelating het kloosterslot daartoe op te heffen. Ongeveer gelijktijdig met de toezegging voor de overbrenging van de gemeenschap naar Genk, benoemde het bisdom een nieuwe rector voor de slotzusters. De priester Luciaan Ramaekers, gewezen leraar aan het college van Peer en zoon van Jan Ramaekers, burgemeester van Zelem en volksvertegenwoordiger, was tot 1927 directeur van de technische school in Zelem.

Die school was gelegen op de Sint-Jansberg, een plek die gedurende eeuwen een oord van bezinning en van intens kloosterleven was geweest. In 1328 schonken Gerard, heer van Diest, en diens echtgenote Joanna van Vlaanderen, een terrein aan de volgelingen van de H. Bruno voor de stichting van een kartuizerklooster. De monniken verbleven in Zelem tot het uitbreken van de Franse Revolutie. In 1920 kocht de vzw Jeugdtypeopleiding van het bisdom Luik de oude kloostergebouwen aan voor de oprichting van een vakschool voor tuinders en handwerkers. Bij gebrek aan voldoende leerlingen sloot de instelling in 1927 haar deuren. Rector Ramaekers kon de dominicanessen overhalen hun monasterium niet, zoals voorzien, naar Genk, maar naar Zelem over te brengen. Op 8 augustus 1928 trok de gemeenschap in de oude kartuizerpriorij in.

In 1993 voldeed de oude en historische priorij niet meer aan de zorgbehoeften van de sterk vergrijzende gemeenschap. Verbouwing en aanpassing van de gebouwen brachten een te hoge kostprijs met zich mee. Opnieuw besloot de gemeenschap, onder leiding van zuster Ann-Marie van Jezus' Liefdevol Hart (Halwyn), laatst gekozen priorin van Corpus Christi,

nieuwe oorden op te zoeken. Die vonden de monialen van Sint-Dominicus in het Antwerpse Kontich. De zusters kenden dus tijdens hun nagenoeg 100-jarige bestaan een viertal vestigingsplaatsen. Hun verhaal herinnert aan dat van de heilige Dominicus als *Wanderprediger*, rondtrekkend verkondiger. In februari 2005 werd de gemeenschap van de dominicanessen definitief ontbonden. De oudere zusters verblijven momenteel in kloosterverzorgingstehuizen in Nukerke en Westmalle. Enkele zusters, waaronder de priorin, gaan gedurende een jaar in sabbat en zoeken daarna aansluiting bij een andere dominicaanse gemeenschap.

Beperkt maar boeiend archief

Het archief van de dominicaanse slotzusters is eerder beperkt qua omvang vermits het hier, in vergelijking met de meeste andere kloostergemeenschappen, om een vrij jonge stichting gaat (1927). Inhoudelijk is het daar-entegen uiterst rijk. Het archief werd doorheen de jaren steeds met grote zorg bijgehouden. Interessant zijn de kloosterkronieken die een goede kijk geven op het leven van een contemplatieve gemeenschap. De briefwisseling die werd gevoerd met bestuurlijke verantwoordelijken van de dominicaner orde (pater Van Nueten, pater Van den Wildenberg) en van de bisdommen Luik en Hasselt (kanunnik Pluymers, kanunnik Brepoels) vormen daarop een boeiende aanvulling. Over de diverse zusters van het monasterium Corpus Christi liggen tal van gegevens in de archiefbescheiden verrat, o.a. in de individuele persoonsdossiers en de professieregisters. De bescheiden van boekhoudkundige aard belichten de financiële draagkracht van de gemeenschap. De zusters haalden hun inkomsten voornamelijk uit de hostiebakkerij, het verzorgen van retraitsedagen en de verkoop van spreken- en dichtbundels van zuster Maria Christina van de Heilige Geest (Goddefroy).

Naast de klassieke kloostergeschiedenis laten de bescheiden toe diverse andere thema's te belichten, bv. de organisatie van het dagelijks leven van de beschouwende gemeenschap, het geestelijke en devotionele leven van de zusters, de zorg die zij besteedden aan bidacties voor diverse missie- en apostolaatswerken, de omgang met en zorg voor zieke en oudere medezusters, de bestaansmiddelen van de gemeenschap enz. Ook inzake de contacten met de dominicaanse familie wereldwijd zal de geïnteresseerde onderzoeker zijn gading vinden. Zeker vermeldenswaard is de uitgebreide briefwisseling die de zusters voerden met het monasterium van Morioka in Japan, eveneens een stichting vanuit het klooster Bethlehem te Dinant.

Naast het archief werd ook een gedeelte van de kloosterbibliotheek aan KADOC overgedragen. Die werken vormen een interessante aanvulling op onze collectie, in het bijzonder met betrekking tot de geschiedenis van de dominicaanse familie in Vlaanderen en Wallonië.

In tegenstelling tot wat men doorgaans verwacht van een beschouwende en gesloten kloostergemeenschap, beschikte het monasterium Corpus Christi ook over een mooie en uitgebreide verzameling foto's, voornamelijk gemaakt door zuster Emmanuel Bourgoy. Niet alleen wordt de geschiedenis van de gemeenschap rijkelijk gedocumenteerd door archiefbescheiden; aan de hand van de talrijke fotoalbums wordt ze bovendien ook mooi gevisualiseerd.

De inventaris van dit interessante archief kan worden ingekeken via de website van KADOC.

Jo Luyten

Illustraties: deze foto's dateren alle van 1941. Ze geven een beeld van het dagelijkse leven van de zusters: op hun erf, in de hostiebakkerij en in een van de eenvoudige cellen.

“Komt uitverkoren bruid van de Heer...”

Bedreigd en gered Middeleeuwse muurschildering op negentiende-eeuws papier

Vanaf 15 april tot 28 mei loopt op KADOC de tentoonstelling *Bedreigd en gered*. Ze belicht de restauratie van een ingekleurde calque van de “Annunciatie”, een schitterende, maar nu verdwenen middeleeuwse muurschildering in de Sint-Martinusbasiliek van Halle. De tentoonstelling gaat in op het restauratieproces dat met de steun van de Koning Boudewijnstichting in 1998 werd gestart en eind vorig jaar met succes werd afgesloten. Tevens worden de atelier- en architectuurarchieven die aan KADOC in depot zijn gegeven, gepresenteerd en staan we stil bij hun verwerking en bewaring.

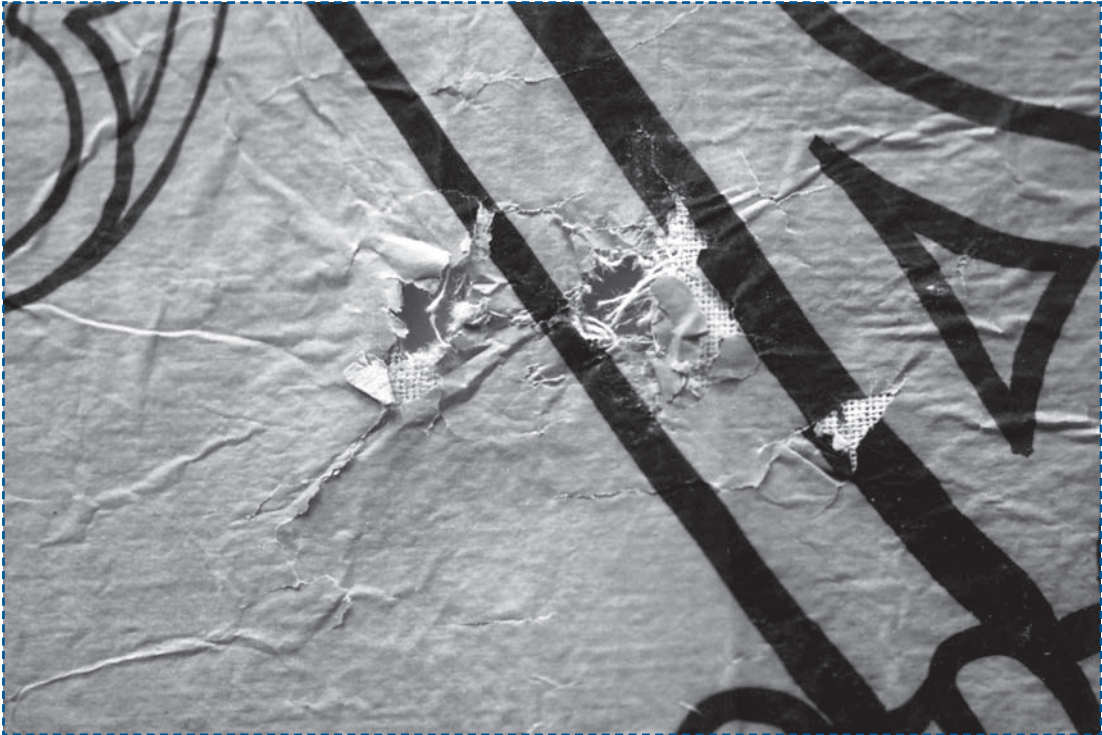
In de Middeleeuwen waren de kerken veelal versierd met muurschilderingen. In de loop der eeuwen werden ze vaak, naar de smaak van de tijd, met dikke lagen kalk bedekt of overschilderd. Tijdens de grootse restauratiecampagnes vanaf ca. 1870 kwamen ze opnieuw aan het licht ... om niet zelden haast onmiddellijk terug te verdwijnen. Ontpleistering tot op de parementsteen was immers in. De ontdekte muurschilderingen werden wel gedocumenteerd: gekopieerd door kunstenaars of gefotografeerd, soms rechtstreeks van de muur gecalcueerd. Die calques, vaak ingekleurd, geven een getrouwe tekening van de schildering op ware grootte. Over deze problematiek publiceerde Anna Bergmans in 1998 in de reeks KADOC-Artes haar doctoraat onder de titel *Middeleeuwse muurschilderingen in de 19de eeuw*. Dit boek is nog altijd op KADOC verkrijgbaar.

De Annunciatie van Halle

Ook in de Sint-Martinusbasiliek van Halle werd op het einde van de negentiende eeuw een groot aantal calques vervaardigd van de toen herontdekte gotische muur- en gewelfschilderingen. Ze werden rechtstreeks op de muur genomen door het Gentse schildersatelier van Adrien Bressers. De calques zijn van grote documentaire waarde omdat de schilderingen intussen zijn verdwenen. Ze maken deel uit van het archief Bressers-Blanchaert dat ca. 1990 aan KADOC werd toevertrouwd, nadien is geïnventariseerd en nu in zo ideaal mogelijke, stabiele omstandigheden wordt bewaard.

Dankzij de campagne “S.O.S. Kunstwerken op papier” (1996) van de Koning Boudewijnstichting, gelanceerd met de steun van de Nationale Loterij, kon KADOC een van de calques, nl. de “Annunciatie”, laten restaureren met het oog op een optimale conservatie. De muurschildering van de “Annunciatie” bevond zich in de Onze-Lieve-Vrouwekapel van de Halse basiliek en was aangebracht in een blind gotisch venster. Het immense restauratie- en conserveringswerk - de calque is bijna 6 meter lang en 1,20 meter breed - werd uitgevoerd door de Gentse papierrestauratrice Ann Peckstadt, in samenwerking met Louise van de Werve. Voor de presentatie ervan werd een speciale constructie gemaakt. Daarvoor kon een beroep worden gedaan op de financiële steun van Cera.

Illustratie: detailopname van de fel beschadigde calque: perforaties door de calque en de katoenen drager en talrijke horizontale valse vouwen, inscheuringen en schimmelsporen.

Architectuur- en atelierarchieven

De "Annunciatie" is een mooi voorbeeld van de rijkdom en de diversiteit van archieven van architecten(bureaus) en kunstenaarsateliers. KADOC heeft in zijn bijna dertigjarige bestaan op dat vlak al een hele traditie en knowhow opgebouwd. Vanuit zijn neogotiekonderzoek, later verruimd naar de christelijke kunst en architectuur tot in de jaren 1960, werden al verschillende archieven van architecten en ateliers bij KADOC in bewaring gegeven. Naast het al genoemde Gentse schilders- en beeldhouwersatelier Bressers-Blanchaert kan hier bijvoorbeeld ook worden gewezen op de architecten Theodoor Van Dormael en Marc Dessauvage, de glazeniers Gust Ladon, Henri Dobbelaere en Jan Wouters, de schilders Eugene Yoors en Dirk Vansina, de beeldhouwers Paul Roemaet en Aloïs Debeule tot en met de vele architecten en beeldende kunstenaars die als leraar actief waren in de Gentse Sint-Lucasschool. Hun archieven bevatten soms enkel plannen en tekeningen, maar vaak ook briefwisseling en bedrijfsarchivalia, schets- en modelboeken, foto's en maquettes. Die diversiteit maakt een eigen aanpak bij de verwerking noodzakelijk.

De tentoonstelling is gratis toegankelijk van 15 april tot 28 mei, elke werkdag van 9 tot 17 uur en op zaterdag van 9 tot 12.30 uur, evenals op de erfoegedag op zondag 17 april van 10 tot 18 uur. Zij is gesloten op 5, 6, 7 en 16 mei.

Luc Vints

Illustraties links: de restauratrice aan het werk met de calque van de "Annunciatie": reiniging en fixatie.

Studiedag over architectuur- en atelierarchieven

Op 27 mei organiseert KADOC, in samenwerking met het Centrum Vlaamse Architectuurarchieven (CVAa), een studiedag over het eigen karakter van archieven van architecten(bureaus) en kunstenaars(ateliers).

Op het programma staan vier lezingen en een bezoek aan de tentoonstelling. Tom Avermaete (CVAa) stelt de werking van het CVAa voor. Hij zal stilstaan bij de problematiek van de archieven van privé-architecten(bureaus). Over het belang van dergelijke archieven voor het kunsthistorische onderzoek, vooral in functie van de monumentenzorg, spreekt Anna Bergmans (UGent). Rie Vermeiren (KADOC) presenteert haar aanpak van de verwerking van het archief Bressers-Blanchaert, terwijl Godfried Kwanten (KADOC) een stand van zaken geeft van de inventarisatie van het archief van de Gentse Sint-Lucasschool.

Voor meer informatie kan u terecht op de website van KADOC (kadoc.kuleuven.be). U kan ook telefonisch (016 32 35 00) een inschrijvingsfolder aanvragen.

Illustratie: ontwerp van arbeiderswoningen in Leuven door Theodoor Van Dormael, 1907.

Europa en de christen-democratie

Interview met Michael Gehler

KADOC en de K.U.Leuven blijven een grote aantrekkingskracht uitoefenen op buitenlandse onderzoekers die zich buigen over de geschiedenis van de christen-democratie, het Europese integratieproces, de internationale politieke verhoudingen en de relaties tussen die drie thema's. De Oostenrijker dr. Michael Gehler was voorlopig de laatste in de rij buitenlandse onderzoekers die tijdelijk neerstreken in KADOC. In februari verrichtte hij er archiefonderzoek en was hij als gastprofessor verbonden aan de faculteit Sociale Wetenschappen.

Michael Gehler (1962) is als docent en onderzoeker verbonden aan het Institute for Contemporary History van de Leopold-Franzens Universiteit in Innsbruck (Tirol). Hij kan terugblikken op verscheidene buitenlandse studieverblijven, zetelt in een aantal (internationale) onderzoekscommissies en redacties van wetenschappelijke tijdschriften en kan een indrukwekkende reeks publicaties voorleggen over een diversiteit van onderwerpen met betrekking tot de (internationale) geschiedenis van de 20ste eeuw. Wij hadden een gesprek met hem tijdens zijn verblijf op KADOC.

Waarom de keuze voor KADOC en Leuven?

KADOC en de K.U.Leuven beschikken in mijn ogen over een aantal sterke troeven. Zo vind ik er ten eerste academici die actief zijn op mijn onderzoeksterreinen, o.a. Emiel Lamberts en Emmanuel Gerard voor wat de (internationale) christen-democratie en de Europese integratie betreft, Louis Vos voor de geschiedenis van (katholieke) jeugdorganisaties, in het bijzonder de studentenverenigingen. De afgelopen jaren ontmoette ik hen al meer-

maals op internationale bijeenkomsten. In hun spoor onderzoeken bovendien nog verscheidene andere vorsers gelijkaardige thema's aan de departementen Geschiedenis en Politieke Wetenschappen. Mijn verblijf geeft mij de gelegenheid om met hen tot een uitwisseling van inzichten en onderzoeksresultaten te komen, de discussie daarover aan te gaan en samenwerkingsverbanden tot stand te brengen. Ten tweede beschikt KADOC over enkele toparchieven voor mijn onderzoeksterrein. Ik probeer mij in een snel tempo door die goed toegankelijke bestanden te werken, maar voorzie nu al dat een langer studieverblijf zich opdringt. Ten slotte zal ik in Brussel, in het hart van Europa, ook enkele interviews afnemen van Europese politici.

Welke onderzoeksthema's dragen precies jouw belangstelling weg?

Mijn onderzoek betreft onder meer de naoorlogse politieke geschiedenis van Oostenrijk, bv. de studentenverenigingen aan de universiteit van Innsbruck voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog of ook de Waldheimaffaire. Mijn belangstelling gaat evenwel vooral uit naar internationale thema's: de multilaterale en bilaterale contacten van Oostenrijk, de toetreding van Oostenrijk tot de EU, de ontwikkeling van de Europese christen-democratie en haar inbreng in de Europese integratie, haar houding ook tegenover de Oostbloklanden en de Duitse eenmaking, de Koude Oorlog, mino-riteitenproblemen en hun aanpak in een verenigd Europa, in het bijzonder de Zuid-Tirolse kwestie enz.

Illustratie: affiche van de CVP-EVP voor de eerste Europese verkiezingen van 1979.

Welke bronnen raadpleeg je op KADOC voor die onderwerpen?

Ik kreeg al inzage in het archief van de CVP en haar studiedienst Cepess, samen met enkele persoonsarchieven. Mijn aandacht gaat vooral naar de archieven van August De Schryver, Jean-Charles Snoy et d'Oppuers, Robert Houben, Hendrik Heyman, Theo Lefèvre en Mark Eyskens. De eerste resultaten van die opzoeken zijn bijzonder positief. Ook al zag ik elders in Europa al vele archieven m.b.t. de christen-democratie en de Europese samenwerking, toch levert het bronnenonderzoek hier weer nieuwe gegevens en inzichten op over o.a. de supranationale samenwerking tussen de Europese politieke families, de beginperiode van de Europese eenmaking (EGKS, EEG), de rol van Oostenrijkse christen-democraten in de Nouvelles Equipes Internationales voorgezeten door De Schryver (1950-1960) en de receptie in die milieus van de politiek in Oostenrijk en zijn neutraal statuut.

Hoe beoordeel je de Europese bijdrage van de hoger vermelde Belgische christen-democraten?

Sommige historici wijzen uitsluitend of vooral op economische factoren in de ontwikkeling naar een verenigd Europa. Naar mijn mening is evenwel de rol van grote persoonlijkheden in het Europese integratieproces onbetwistbaar. Iedereen kent de namen van Alcide De Gasperi, Jean Monnet, Robert Schuman, Jacques Delors. Maar ook Belgische politici - naast christen-democraten waren dat sociaal-democraten als Paul Henri Spaak - leverden een bijdrage. Zij hadden al praktijkervaring opgedaan bij de totstandkoming van de Benelux en gaven op Europees niveau belangrijke impulsen. August De Schryver was een spilfiguur in de Europese christen-democratische familie in de jaren 1950; hij wist overleg en evenwichten te realiseren tussen diverse tendensen en figuren. Belgische christen-democraten overhaalden in 1954, na de mislukking van de Europese Defensie

Gemeenschap, hun collega's van de Franse MRP om steun te verlenen aan de Akkoorden van Parijs. Die leidden tot de oprichting van de West-Europese Unie en de inschakeling van West-Duitsland in een transatlantisch verdedigingssysteem. Theo Lefèvre speelde een bemiddelende rol onder Europese christendemocraten in de jaren 1960. Robert Houben drukte al vanaf 1945 en voor een lange periode een beslissende stempel op het ideologische debat in die milieus, vooral over sociaal-economische en culturele aangelegenheden. Leo Tindemans was, o.a. met zijn gekende rapport, een pleitbezorger voor een Europese politieke unie in de jaren 1970. In het overgangsproces van een meer informele naar een strakker georganiseerde Europese Volkspartij had Wilfried Martens een belangrijk aandeel. Geruggensteund door Helmut Kohl bouwde hij aan een werkelijk supranationale en organisatorisch gestroomlijnde EVP. De bijdrage van Jean-Luc Dehaene als ondervoorzitter van de Conventie inzake de Europese grondwet is voer voor toekomstig onderzoek.

Uit jouw curriculum leid ik af dat je als historicus ook over zeer recente onderwerpen publiceert?

Met mijn onderzoek kom ik inderdaad dikwijls in het vaarwater van de politieke wetenschappers. Ik probeer tot een wederzijdse bevruchting te komen op het vlak van terminologie en methodologie. Ook al bestuderen we dezelfde thema's, toch zal ik als historicus zeer uitdrukkelijk de klemtoon leggen op voorgeschiedenis en historische context. Mijn indruk is dat politicologen dat waarden. Actuele thema's als de impact van de euro, de uitbreiding van de Unie of de Europese houding in de Irakcrisis tracht ik steeds te benaderen als de voorlopige eindpunten van een historische evolutie. Dat historische perspectief is uiterst leerrijk, bv. bij een evaluatie van het Europese eenmakingsproces. Journalisten en politieke wetenschappers laten zich vaak zeer kritisch uit over het verenigd Europa. Zij wijzen op het

bureaucratische 'Brussel' dat mijlenver van de echte bekommernissen van de burger zou afstaan, op het democratische deficit, op het Europa van de twee snelheden en op de moeilijke besluitvorming. De Europese constructie vertoont inderdaad nog lacunes en onvolmaaktheden, maar bekeken vanuit een historisch gezichtspunt is er toch al een ontzaglijke weg afgelegd. De ideeën van enkele Europese idealisten van vóór 1940 over een Europese politieke unie, die lange tijd als 'utopisch' werden afgedaan, werden intussen grotendeels gerealiseerd. In Azië - zo leerden mij recente verblijven in Tokio en Taipei - kijken onderzoekers met verwondering en bewondering naar het Europese integratieproces, dat men daar grondig bestudeert en als een succesverhaal en een na te volgen voorbeeld bestempelt.

Hoe ziet jouw Leuvense agenda er verder uit?

In de faculteit Sociale Wetenschappen geef ik enkele seminaries en lezingen, o.a. over de lange voorgeschiedenis van de Europese grondwet ('From Coudenhove-Kalergi to Valéry Giscard d'Estaing, 1918-2004') en over de Zuid-Tirolse kwestie, de positie van minderheden in Europa en het beleid terzake. Ik hoop ook om via informele contacten mijn 'netwerk' van collega-onderzoekers te verstevigen. Op termijn verwacht ik dat mijn verblijf in KADOC zal resulteren in concrete afspraken inzake uitwisseling, publicaties, studiedagen of gemeenschappelijke onderzoeksprojecten.

Godfried Kwanten